CZU:821.135.1.09(092)
https://doi.org/10.52505/filomod.2022.16.28

EMINESCOLOGIA ȘI EXTREMUL ORIENT ÎN DIALOGURILE LUI MIHAI CIMPOI

Emilia STAJILA

ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3343-8055
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău

Eminescence and the Far East in the Dialogues of Mihai Cimpoi

Abstract. *The literary critic Mihai Cimpoi lets the curtain fall and presents us with some dialogues with the representatives of China and Japan. Reading these scholarly discussions, we can dive among the Alpha and Omega of Mihai Eminescu's works subtleties, we also manage to pick from the precious seeds of universality and crystallize interculturality – the basis of precious axiology.*

Academician Mihai Cimpoi's dialogues with the representatives of China and Japan profile the attitude of society in the Far East towards the values identified in Romanian literature, towards our Light (which the Chinese consider to be theirs). These discussions develop the props of universal literary criticism and offer a new grid for presenting interculturality, a spectrum of ideas woven in a friendly atmosphere, a constructive dialogue between personalities of phenomenal erudition.

***Keywords*:** *Eminescence, Far East, universal dialogue, values, literary criticism.*

Rezumat. *Criticul literar Mihai Cimpoi lasă cortina să cadă și ne prezintă câteva dialoguri cu reprezentanții Chinei și Japoniei. Pe lângă faptul că, lecturând aceste discuții savante, putem plonja printre Alfa și Omega ale subtilităților eminesciene, mai reușim să culegem din jerbele fertile ale universalității și să cristalizăm interculturalitatea – temeiul prețioasei axiologii.*

Dialogurile criticului Mihai Cimpoi cu reprezentanții Chinei și Japoniei profilează atitudinea societății din Extremul Orient față de valorile identificate în literatura română, față de Luceafărul nostru (pe care chinezii îl consideră ca fiind al lor). Aceste discuții dezlănează recuizita criticii literare universale și oferă o grilă nouă de prezentare a interculturalității, un spectru de idei țesute pe o atmosferă prietenoasă, un dialog constructiv dintre niște personalități de o erudiție fenomenală.

***Cuvinte-cheie*:** *Eminescologie, Extremul Orient, dialog universal, valori, critică literară.*

Academicianul Mihai Cimpoi e arhitectul care a construit unica și trainica citadelă sub/ pentru/ întru steaua operei lui Eminescu. Exegetul a monolitizat pluralitatea spectrelor critice, obținând un adevărat sistem decriptabil pentru capodopera eminesciană. Ba mai mult, a deschis-o și-i lasă pe toți să intre prin oricare ușă.

În volumul *Eminescu – mă topesc în flăcări*. *Dialoguri cu eminescologi în perspectiva Mileniului III*, trecând de pământurile lui Tangra, Zeus, Tomor, Oghuz și Ar, navigăm prin interculturalitate până ajungem, finalmente, în Extremul Orient. Omul de cultură Mihai Cimpoi lasă cortina să cadă și ne prezintă câteva dialoguri cu reprezentanții Chinei și Japoniei. Pe lângă faptul că, lecturând aceste discuții savante, putem plonja printre Alfa și Omega ale subtilităților eminesciene, mai reușim să culegem din jerbele fertile ale universalității și să cristalizăm interculturalitatea – temeiul prețioasei axiologii.

În *Steaua de aur*, discuție cu Ghe Boaquan, din primele rânduri observăm pasiunea eminescologului chinez pentru marele Geniu român: ,,Impresia mea despre Eminescu o voi spune laconic, în stil oriental: frumusețe, lirism, umanism. Am înțeles de îndată că este un mare liric, un poet cu rădăcinile adânci în folclor, în spiritul și viața de toate zilele ale poporului său. M-a frapat nervul liric, care se împletește organic cu cel social. *Împărat și proletar*, *Luceafărul* și *Scrisorile* m-au impresionat în primul rând" (Cimpoi, 2000, p. 165). Or, multilateralitatea personalității poetului român și ,,complexitatea intrinsecă a creației acestuia" (Crăciunescu, 2018, p. 78) formează o perfectă întâlnire între *europenism* și *orientalism*. Sesizăm niște similitudini indubitabile între percepțiile vestice și cele estice.

Într-un mod deosebit de tacticos, dar, totuși, cu o licărire de provocare amicală, academicianul Mihai Cimpoi a reușit să-l aducă la concluzii obiective și, totodată, mărețe pe Ghe Boaquan privitor la modelul chinez al lui Eminescu. Reprezentantul Extremului Orient vorbește cu certitudine că modelul se impune de la sine prin Li-Tai-Pe și Du Fu. Trăsătura care-i unește pe toți trei este că ei sunt poeți ai ființei umane ce-și apără valorile, ,,sărăcia, nevoile și neamul". Nu trebuie de trecut cu vederea diferența vădită caracteristică Occidentului și, respectiv, Orientului. Ghe Boaquan oferă un exemplu concret de diferențiere a operei eminesciene: ,,Mă voi referi iarăși la Luceafărul: caracterul său parabolic îl apropie de Orient (și eu i-am păstrat ,,învățăturile"), motivele-cheie, tratând totuși apartenența stilistică la ,,occidentalii" Byron, Pușkin, Shelley, Mickiewicz, Lermontov, Heine, Petőfi …" (Cimpoi, 2000, p. 165).

Reprezentantul culturii chineze elucidează o perspectivă definitorie pentru dialogurile cu eminescologii din Orient, pentru întregul tezaur

Weltliteratur și pentru studiul nostru dornic de a reflecta noi abordări ale discuțiilor menționate mai sus: ,,M-am gândit la nevoia Europei de Asia și la nevoia Asiei de Europa …" (Cimpoi, 2000, p. 166). Or, Occidentul și Orientul nu e decât un Uroborus, creator de cerc închis, fără marcări radicale, ci doar cu unele puncte delimitatoare de trecut și tradiții. Nici nu se zărește unde e capul și coada sau dacă se mușcă reciproc, lucește doar evidentul – un tot întreg. În discuția *Steaua de aur* se ajunge la concluzia că ,,haina lui Eminescu e una modernă", deci e un ,,model veșnic în vogă" atât în Occident, cât și în Orient.

Un alt dialog foarte generos al academicianului Mihai Cimpoi este cu Xu Wende – *Eminescu aparține și Chinei*. Observând un atașament sufletesc al lui Wende față de opera eminesciană, Mihai Cimpoi îl descoase (în sensul bun al cuvântului), având scopul de a descoperi ,,ce se ascunde sub crusta sentimentală" a contactului atât de apropiat cu scrierile lui Eminescu. Exegetul chinez remarcă predilecția pentru Luceafărul român, argumentând: ,,În perioada anilor 1953-1956, am făcut trei ani de studii la Facultatea de Filologie din București. De atunci m-am îndrăgostit de literatura română și, mai ales de opera poetului național român Mihai Eminescu, care a cântat cu atâta pasiune frumusețea naturii patriei sale și adânca dragoste de țară (*Ce-ți doresc eu ție*, *dulce Românie*). Lirica lui Eminescu m-a atras prin tulburătoarea ei muzicalitate și armonie, prin simplitatea stilului ei folcloric, proaspăt ca roua primăverii" (Cimpoi, 2000, p. 513). Xu Wende îi mărturisește academicianului Cimpoi că din anii studenției visa ca într-o zi să poată traduce măcar ceva din versurile lui Eminescu, iar primele încercări le-a și făcut în 1957. Un moment foarte important este colaborarea, pentru a edita un volum de poezii eminesciene, dintre Xu Wende, Ghe Boaquan și Li Ninglai. Cu cât mai mult erau traduse operele Geniului român, cu atât mai accelerată și mai vehementă devenea convingerea societății chineze că Eminescu este și al lor. Poetul chinez Zhu Ziqi l-a evocat pe Eminescu, accentuând că este ,,o stea luminoasă pe bolta poeziei universale", ba mai mult, ,,prin lirica sa tradusă în limba chineză, a afirmat vorbitorul, marele poet român Mihai Eminescu aparține Chinei" (Cimpoi, 2000, p. 515).

Mihai Cimpoi demonstrează că ,,pentru Eminescu, China este o țară mitologică pură, o împărăție a Mijlocului care, dincolo de contradicție (Dao) tinde spre armonie, spre unitate, spre îmbinarea dialectică a lui *yin* și *yang*. Putem găsi și la Eminescu acea scufundare într-o stare naturală (și supranaturală, care nu poate fi percepută de rațiune), care scapă legilor cunoașterii, adică contradicției. Numai pe calea acestei scufundări poți ajunge la Totul universal supus voinței supreme …" (Cimpoi, 2000,

p. 517). Surprindem o coagulare a filosofiei chineze în viziunile eminesciene, o preferință subconștientă pentru conceptele de natură spirituală ce-și au originea în metafizica chineză, iar ,,calea" e percepută ca firul ce direcționează gândirea spre Transcendental, Divin și Absolut. Aceste referințe culminante pot explica, într-o oarecare măsură, conexiunea invizibilă (probabil la nivel energetic) dintre Eminescu, opera sa și lumea chineză. Xu Wende atrage atenția la faptul că ,,Eminescu este receptat și prin universalitatea sa care vine odată cu ceilalți uriași ai poeziei universale" (Cimpoi, 2000, p. 518). Traducătorul chinez reiterează lumina pe care o propagă Luceafărul literaturii române nu doar pe meleagurile natale, ci și pe pământuri străine, astfel devenind omniprezent: ,,Influența poeziilor mirifice ale lui Eminescu în diferite volume de poezii din lirica universală, apărute în limba chineză, constituie o mărturie a universalității lui Eminescu, ,,Luceafărul poeziei românești", care strălucește nu doar deasupra gliei sale străbune – România – ci pretutindeni în lume, pe firmamentul de azur." Cristalizând legătura între abisul ontologic (ființial) eminescian și abisul ontologic taoist, Xu Wende ajunge la concluzia că în poezia lui Eminescu se întâlnesc cultura chineză și română. Academicianul Mihai Cimpoi concretizează că ,,Eminescu este atras cu toată evidența de corelarea taoistă a Ființei și Neantului și de arhetipalul chinezesc. S-ar putea discuta mult despre similitudinile mitopoetice pe care le demonstrează *topoii* golului (neantului) și plinului, Totului și Unului, luminii și întunericului …" (Cimpoi, 2000, p. 520).

De o importanță crucială este observația eminescologului român depistată în lucrările lui C. G. Jung ,,despre o fascinație a simbolurilor Orientului, pe care o are europeanul." Farmecul nu poate fi indispensabil nici în atitudinea omului estic față de Occident. Legea atracției contrariilor joacă festa nu doar în științele exacte, ci și în literatură, în cultură, în interrelațiile umane. Or, conotațiile mistificatoare rămân pe-al doilea plan, oferind pioneratul legilor evidente, dătătoare de efluvii lirice geniale. Arsenalul de gânduri și concluzii privitoare la relațiile Orient – Occident, China – Eminescu este completat de considerația criticului Mihai Cimpoi: ,,China apare, în viziunea lui Eminescu, și ca o imagine a clasicismului stabil, *ne varietur* (ca imagine a vieții). Călinescu vorbea chiar despre o ,,chinezărie" de speță ,,clasică": ,,Chinezăria este o formă îmbătrânită de clasicism, unde se recunosc îndată interesul pentru o viață morală, metoda apoftegmatică, înlăturarea radicală a genialității și deci a spontaneității. China e Franța Extremului Orient. (*Ulysse*, București, 1967, p. 499)" (Cimpoi, 2000, p. 521). Xu Wende e de părerea că George Călinescu ,,s-a referit aici la importanța Chinei și impactul ei cultural în Extremul Orient

precum cele ale Franței în alte părți ale spațiului european" (Cimpoi, 2000, p. 521). Și în prima reflecție, și în a doua, China ajunge ținta săgeților de eminescianism și occidentalism cultural, împletit cu fire de ,,mătase" a filosofiei.

Dialogurile criticului Mihai Cimpoi cu cei doi reprezentanți ai culturi chineze (Ghe Boaquan și Xu Wende) profilează atitudinea societății din Extremul Orient față de valorile identificate în literatura română, față de Luceafărul nostru (pe care chinezii îl consideră ca fiind al lor). Aceste discuții dezlânează recuizita criticii literare universale și oferă o grilă nouă de prezentare a interculturalității, un spectru de idei țesute pe o atmosferă prietenoasă, un dialog constructiv dintre niște personalități de o erudiție fenomenală.

Extremul Orient ne conduce spre curiozitatea informării din rodnicia culturii nipone prin reprezentantul acestei țări – Sumiya Haruya. *În țara Soarelui-Răsare* reprezintă încă o discuție foarte captivantă a eminescologului Mihai Cimpoi cu filologul nipon. Din momentele biografice și din unele repere ale activității sale, aflăm că domnul Haruya a tradus câteva poeme din Eminescu, nuvela lui Constantin Negruzzi *Alexandru Lăpușneanu* și mai multe cărți din literatura contemporană, datorită năzuinței sale de a putea să ajungă la ,,una din culturile încă sincere, necontrafăcute, neînstrăinate de natură". Academicianul Mihai Cimpoi focalizează albia dialogului în orientalismul ontologic din figura intelectuală eminesciană, în compararea culturilor română și japoneză, punctând liniile patente: ,,Pe marele nostru Poet îl atrăgea, evident, sincretismul originar al artei Orientului, unitatea inseparabilă *religie – artă – filozofie*, interesul deosebit pentru elementul spiritual în detrimentul celui material, cultul imaginației. Or, niponul, după cum îmi spune intuiția, manifestă o predilecție pentru universal în alte culturi. De aceea ,,confucianismul" îl atrăgea mai mult prin ,,omul perfect", iar filozofia lui Kju-tzy, care i-o fi fost cunoscută lui Eminescu, prin postularea concepției moniste a Absolutului, a ,,Marelui vid". În domeniul poeziei atestăm aceeași aspirație spre universalitate: formele tradiționale *tanka* și *bokky* valorifică o impresie estetică sau reacția imediată la tot ce înregistrează simțul și gândul" (Cimpoi, 2000, p. 223).

Sumiya Haruya ne semnalează că un ,,simț al închiderii și deschiderii" justifică fenomenul japonez. Este vorba despre o ,,colaborare" a culturii nipone cu alte culturi, însă, totodată o păstrare a autenticității care nu a fost și nicidecum nu va putea fi deteriorată de ,,împrumuturile" dătătoare doar de amplificări ale tezaurului intelectual. Nevoia de enciclopedism, interesul pentru universalitatea cunoștințelor sunt pilonii care nicidecum nu se pot dărâma, ei doar pot consolida templul unei mari culturi. Filologul

nipon semnalează: ,,În Eminescu văd anumite puncte de convergență dintre Orient și Occident. Dorul de Nirvana din *Odă* (*în metru antic*) se conjugă cu o energică acțiune de recuperare a *Eului*: ,,Pe mine mie redă-mă". Versul acesta răstoarnă părerea despre pura cufundare a *eului* eminescian în Nirvana. Prin urmare, e mai mult decât o gândire orientală în acest strigăt final" (Cimpoi, 2000, p. 226). Mihai Cimpoi completează cu ideea că în aceste cuvinte se atestă un *calm-energic*, un fel de *calm oriental* cu *dinamism european*.

Făcând un popas asupra literaturii din Țara Soarelui-Răsare, profesorul Sumiya Haruya menționează că Japonia nu are un poet de felul lui Eminescu, însă pot fi găsite analogii între opera eminesciană și scrierile lui Narihira (825-880) a cărui operă lirică e de esență erotică. Analizând o poezie de-a lui Narihira și poezia *Pe aceeași ulicioară* de Mihai Eminescu, filologul nipon observă niște diferențe de viziune, însă accentuează că la ambii ,,e vorba nu atât de obiectivul dragostei – iubitul sau iubita – ca despre o stare complexă de dor, mijlocită de natura care e de asemenea o componentă sufletească." Se deslușește ideea unei afinități în ,,profundul sentiment elegiac".

Dialogul cu profesorul Sumiya Haruya ne certifică veridica eficacitate a interșanjabilității culturale prin exemplul concret al literaturii nipone și a celei române, iar Marele Eminescu este flacăra ce luminează această mostră de perceptibilitate a multiplelor configurații aparent la poluri opuse, dar, totodată, pe alocuri, cu linii complementar-congruente.

Eminescologia și Extremul Orient în dialogurile academicianului Mihai Cimpoi cu Ghe Boaquan (China); Xu Wende (China) și Sumiya Haruya (Japonia) dezvăluie reflexia esențială că de fapt jongleriile culturale și literare ale diferitor popoare formează un unic ghem de valori și idei, indiferent de faptul că firele ghemului pot avea culori variate, consistență diversă, pot fi estice sau vestice. Aceste discuții, organizate de eminescologul român, invocă ideea unui Tot Întreg liric caracterizat prin universalism, adică prin spiritul eminescian care nu poate fi încorsetat într-un Timp sau Spațiu.

Referințe bibliografice:

1. CIMPOI, Mihai. *Eminescu – mă topesc în flăcări*. *Dialoguri cu eminescologi în perspectiva Mileniului III*. Chișinău – București: Editura Litera – David, 2000.

2. CRĂCIUNESCU, Pompiliu. *Eminescu*. *Paradisul infernal și transcosmologia*. Iași: Junimea, 2018.